

Fig. 1. Fuglebjerg. Ydre, set fra Sydost.

V. H. 1031

FUGLEBJERG KIRKE

ØSTER FLAKKEBJERG HERRED

Kirken, der er *Anneks* til Krummerup, nævnes i Roskildebispens Jordebog (»Vith-fuglebyærgh«) o. 1370 med een Plovs Land og svarede da 12 Øre¹. Den blev 1415 knyttet til Dekanatet i Roskilde² (sml. S. 992). Senere tilhørte den Ejerne af Fuglebjerggaard, men gik over til Selveje 1. Januar 1909.

Kirken ligger paa fladt Terræn, sydligt i Byen. Kirkegaardsmuren er moderne, af kløvet Kamp.

Bygningen bestaar af romansk Skib, gotisk Vaabenhus foran Norddøren, og Taarn, der dog i moderne Tid er næsten helt ommuret, moderne Østforlængelse og Sydfløj.

Det romanske Skib er bygget af raa og kløvet *Kamp* samt en Del tildannede Kvadre af Granit og *Kridt*. Omhyggelig hugne er Hjørnekvadrene og Stenene om Døre og Vinduer. Paa en Kvader paa det nordvestre Hjørne har man ved Tilhugningen ladet en stor, halvkugleformet Knop blive staaende. Skiftegangen er meget regelmæssig. Skibets romanske Murhøjde er 4,80 m over nuværende Terræn. Gammel Murbehandling ses kun paa de indre Vægge over Hvælvene. Den gamle Syddør er helt tilmuret og delvis ødelagt af et moderne Vindue, men Vestsiden er bevaret tillige med den første Sten af Buen. Norddøren, der kun er tilmuret ind mod Kirken, men som i nyeste Tid er forstyrret ved Indbygning af en Varmeovn, har enkelte Kridtsten i

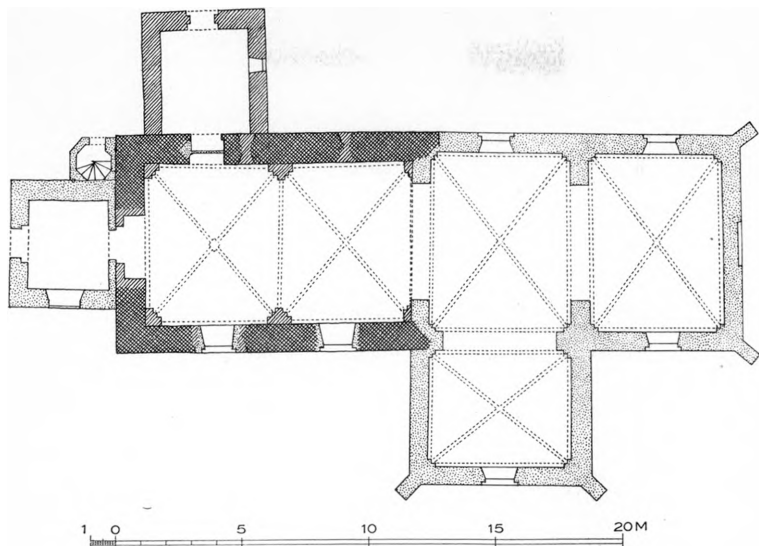

Fig. 2. Fuglebjerg. Plan. 1:300. Maalt af Aage Roussell 1931.

Dørsiden og Buen. Udad er Døren rundbuet (Fig. 3) med Stik af kiledannede Buesten, indad vandret afdækket med svære Egeplanker. Den har en anselig Højde, 210 cm fra den nu borttagne Tærskelsten til Buetoppen. I Dørsiderne saas tidligere Rester af Stænge-Bom og Bomhul. Skibet har haft to Vinduer i hver af Langmurene, de nordre ses endnu tilmurede med Munkesten. Det vestligste, der sidder tæt øst for Døren og er 112 cm højt udvendig, har Bue af kiledannede Kridtsten. Dets Buetop sidder 90 cm under Overkanten af den romanske Mur. Korbuen og Gavlene er helt nedtagne.

Gotiske Omdannelser og Udvidelser. I Middelalderens sidste Aarhundrede er i Skibet indbygget to almindelige, gotiske *Krydshvælv* med Halvstens Gjord- og Skjoldbuer paa Helstens, falsede Vægpillen; Halvstens Overribber med Trinsten. Samtidig forhøjedes Murene med Munkesten. Fra samme Tid er ogsaa *Vaabenhuset* (Fig. 4), nu Materialhus. Det er opført af Munkesten med et lille, fladbuet Vindue i Øst og fladbuet, falset Dør. Paa Sidemurene udkragende Trappegesimser. Gavlfeltet har underst et forsænket Skifte og et Savskifte, derover et rigt System af smaa og svagt forsænkede, firkantede Blændinger omkring et stort Kors med Tværled paa Armene (sml. Nordkappellet ved Gunderslev Kirke, S. 1014 f.). Trappekammene er ommuret i ny Tid. Det Indre har nyt Bjælkeloft.

Det lille, lave *Taarn* er formodentlig i sit Anlæg gotisk, men næsten helt ommuret i 1838; dette Aarstal staar i Jernankre paa Vestsiden sammen med Kirkeejeren P. J. v. Neergaards Navnebogstaver. Kun den spidse Taarnbue til Skibet er bevaret. I de nedre Mure Munkesten i Krædsskifte og Sokkel-skifte af glathugne Kvadre, maaske blot gammelt Materiale, der er anvendt

P. N. 1913

Fig. 3. Fuglebjerg. Oprindelig Norddør (S. 986).

P. N. 1913

Fig. 4. Fuglebjerg. Vaabenhus (S. 987).

paany 1838. Vestdøren og alle Lysaabninger er moderne, fladbuede. Taarnrummet, med nyt Bræddeloft, er nu Vaabenhus. *Trappehus* paa Nordsiden fra 1888.

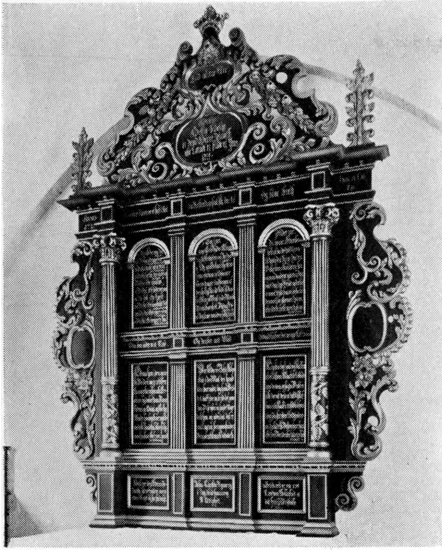
1888 er Kirken udvidet efter Tegning af Arkitekt Vilh. Petersen. Det romanske Kor nedbrødes, Skibet forlængedes mod Øst og fik en Sydfloj. Materialet er Munkesten i Krydsforbandt paa Kvadersokkel. De to nye Gavle har smukke, lidt forskellige Blændingsdekorationer efter sengotiske, sjællandske Forbilleder, og Hjørnestøttepiller; Vinduerne er fladbuede i spidsbuede Blændinger. Det Indre dækkes af tre almindelige Krydshvælv, hvorimellem høje, $2\frac{1}{2}$ Sten svære Spidsbuer. Samtidig fik det gamle Skib paa Sydsiden nye, fladbuede Vinduer i spidsbuede Spejl.

Tagværket over Vaabenhuset er gammelt, men næppe middelalderligt, af Eg, med eet Lag paatappede Hanebaand; de øvrige Tagværker er moderne.

Kirkens moderne Østparti staar med røde Mure, Resten hvidtet. Tagene er teglhængt, Kamtakkerne med nye Munketegl.

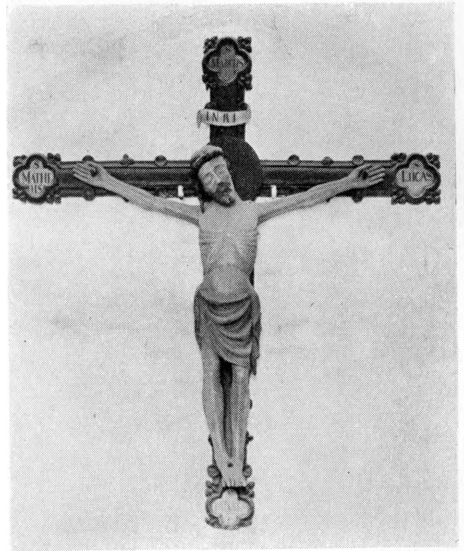
INVENTAR

Altartavlen (Fig. 5), paa nyt Alterbord, bestaar af en oprindelig Høj-Renaissancesancetavle fra o. 1590—1600 (svarende til Vallensved S. 1036), med tilsatte Dele fra o. 1690. Den gamle Tavle er en »Katekismus«-Tavle med tre Posta-

V. H. 1930

Fig. 5. Fuglebjerg. Altertavle (S. 988).

M. M. 1906

Fig. 6. Fuglebjerg. Korbuekrucifiks (S. 990).

mentfyldinger og seksdelt Storfelt, hvis nedre Fyldinger er firkantede, mens de øvre er rundbuede Portalfelter, adskilte ved riflede, toskanske Pilastre; til Siderne korintiske Søjler med glatte Fodbælter. Storvinger og Topstykke, der ligeledes svarer til de senbarokke Tilføjelser paa Tavlen i Vallensved (og Hyllinge, S. 1050), har ovale Kartoucher omgivet af Akantus-Løv og Bruskknuder; Storvingernes Afslutning foroven har endnu Mindelser om Renaissance-tavlernes Fuglehoved. Topstykket, der afsluttes med et kronet Spir, har et lidt yngre Stilpræg. Den brogede Staffering, der rensedes og udbedredes 1909³, stammer, som det malede Aarstal i nordre Frisefelt angiver⁴, fra 1725; i Storfeltets øvre Fyldinger med gylden Fraktur paa sort Bund: de ti Bud, Trosbekendelsen, Fadervor, i de nedre: Daabs- og Nadverordene; i Postamentfyldingerne: Esai. 8, Psalm. 93, i Frisen: Prov. 18. Cap. V. 10.

Altersølv. Kalk, nu 25 cm høj, af Næstved Prøvesølv, fra 1657. Foden er otte-tunget paa bred Fodplade, ottekantet Skaft og lodret rillet Knop af spidsovalt Tværnsnit. Paa Foden med graverede Versaler: »Erich Herlufsøn« (sml. S. 991, 994), hans Vaaben og Aarstallet 1657; Mestermærke som Olrik 609. Paa Fodens Underside graveret: »Restau. 1871, P. J. Neergaard«. Ny Kumme (P. Hertz). *Disk* med graveret Indvielseskors, hvis Ender er bladagtigt udtungede. Ingen Stempler. †*Tinflaske* paa 1 »Planke« (½ Pot), nævnt 1647.

Alterstager, 42,5 cm høje, af sengotisk Form, med tre Ringe om det cylindriske Skaft. To smaa, forskelligt profilerede **Stager* af Messing, 22,5—24,5 cm høje, nævnes 1647. Den ene svarer omtrent til Haldagerlille (S. 975), den anden har renaissanceagtig Baluster over fladt Kugleled. 1887 fandtes

M. M. 1902

Fig. 7. Fuglebjerg. Font (S. 990).

M. M. 1906

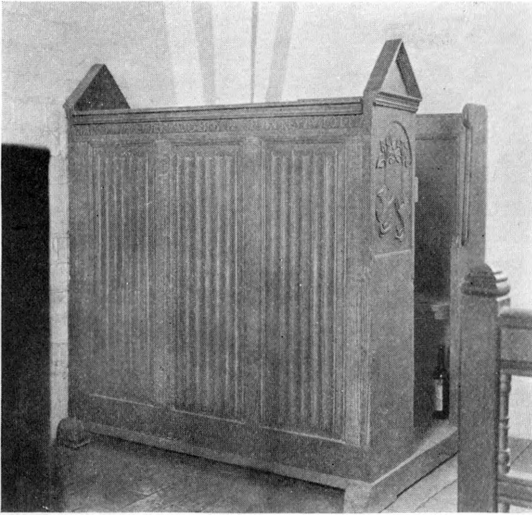
Fig. 8. Fuglebjerg. Prædikestol 1632 (S. 990).

de bag Alteret; de kom i Privateje og blev senere erhvervet af Nationalmuseet. †*Alterklittæde*, med Kappe af sort Atlask og sort Fløjls †*Messehagel*, nævnt 1647. †*Røgelsekar*, nævnt 1647.

Font (Fig. 7) af Granit, romansk, af een Sten. Kummen, 68—69 cm i Tvm., er svagt firkløverformet, med stejle, nedadtil svagt udbugende, skjoldagtige Sider; lidt under Overkanten en Tovstav; kraftig, tovsnoet Skaftvulst; Cement om Foden og i Kummen. Samtidig med Altertavlens Staffering 1725 blev Fonten »med Marmorfarve anstrøget«⁴ (nævnt 1755). *Fad*, 45 cm i Tvm., af nederlandsk Arbejde fra o. 1650. Bunden har i Midten en dreven Roset af pæreformede Led, omgivet af en Krans af lignende Led, to sammenslyngede Ranker og Bort med periodisk gentagne Renaissanceversaler.

Korbuekrucifiks (Fig. 6), gotisk, fra o. 1400—50. Figuren, 130 cm høj, har proptrækkersnoet Haar uden Riller, tovsnoet Tornekrone, lukkede Øjne, kløftet Hageskæg, der er markeret ved enkelte Snit, stærkt fremtrædende Ribben, overlagte Fødder; Lændeklædet, der er ret langt over venstre Ben, har Hængesnipper til begge Sider. Korstræet har langs Kanterne Skiver og Trekløverblade og afsluttes med Firpas, i hvis Indsnit gotiske Hjørneblade. Rund Glorieskive; paa øvre Korsarm Indskriftbaand. Nyere Overmaling.

Prædikestolen (Fig. 8), i Sen-Renaissance fra 1632, staar nu ved Nord-siden i det næstøstligste Fag. Oprindelig var den en *Lektorieprædikestol*. Af

M. M. 1906

Fig. 9. Fuglebjerg. Degnestol 1564
(S. 993).

V. H. 1930

Fig. 10. Fuglebjerg. Præstestol 1632
(S. 992).

de fire Felter er Nordsiden moderne, af Fyr. De tre gamle Storfelter har Bueslag med Slingornamenter i fladt Relief og Pilastre, der er opløst i barokt Slingværk med Øreflipvolutter. I Bueslagene staar David med Krone, spillende paa Harpe, Kristus med Verdenskuglen, og Moses med Horn, Stav og Lovens Tavler. Felterne adskilles ved Evangelistfigurer med Bøger og Tegn; Postamenterne, der forneden ender i profilerede Volutkonsoller, har dels Kvindehoveder med muslingeskalagtig Hovedbedækning, dels to Vaaben:

1) Roset, hvorover en Vinge, 2) Kvist med klokkeformet Blomst, og relief-skaarne Bogstaver HE og IA (Fuglebjerggaards Ejer Herluf Eriksen [uægte Søn af Erik Walkendorff] og Johanne Andersdatter). Paa Postamenterne under Vaabnene er indskaaret Aarstallet: 1632. Ny Opgang. Sekssidet Himmel med tre Topstykker, det midterste med kronet C 4, de to andre med gennembrudte Kartoucher. Stolen stod (1755) »højt oppe midt over Kordørene samlet paa begge Sider til Muren som et Pulpitur og ligeledes bagved i Koret overalt som et Pulpitur« ... »af ren Egebilledhuggerarbejde med Himmel over«. Paa den nordre Side tæt op til Muren var en Indskrift: »Kirken Hans Kgl. Maj. tilhørende. Til Guds Ære og Kirkens Prydelse er denne Prædike-stol af ny forfærdiget af Herlof Erichsøn og Johanne Andersdaatter Aar 1632«. Ved den søndre Side: »Ao 1658 lod Erich Herlofsøn denne Prædikestol staffere«. Stolen er nu egetræsodret, hvorunder Spor af ældre, rød Maling.

Stoleværkets Gavle stammer for en væsentlig Dels Vedkommende, 28 Stykker, fra Tiden omkring 1564 og er af samme Snedker som Degnestolen; en af Gavlene har en Figur svarende til Degnestolens Gavle; tre er daterede 1578.

M. M. 1909

Fig. 11. Fuglebjerg. Stolestadegavle 1578 (S. 991).

Indskrift: »Salig ere dhe som høre Guds Ord och bevarrhe dhett«, Sydsidens: »Jeg holer ickhe falske Folck i mit Hus Psal. CI«, samt flere Brudstykker af en ødelagt og omstillet Indskrift: »Mig.... iha vis... trif... elskel...«. Den vestligste Gavle paa Sydsiden har i det halvrunde Felt et reliefskaaret Skjold med Dresselberg-Vaabnet og derunder Bogstaverne NI A N D, i det firkantede Felt et Skjold med Rud-Vaabnet og derunder JE H R U O S O [hvor O er en Fejl for D], henvisende til Niels Andersen Dresselberg til Kastrupgaard (Hovedgaard i Sognet), død 1594, gift o. 1543 med Johanne Rud Hansdatter til Vognserup, død 1564. Gavlen har desuden mellem de to Felter en Del af en fortløbende Indskrift: »... oc de so(m)...«.

Tre (oprindelig fire) af Gavlene danner en særlig Gruppe; de er lidt bredere, og har i det halvrunde Felt en dobbelt Halvroset (Fig. 11). De firkantede Felter gaar ned under Bænkehøjde og har vekslende Ung-Renaissancebladværk i Fladsnit, og nederst en trelinjet Versalindskrift. Indskriften begynder

i Frisefeltet mellem de to Billedfelte og strækker sig i fire Linier henover Gavlene: »Disse Stole vore [gjorte paa] Caspar Paselicks Tidt som [var Pa]tron til denne samme Kir[ke oc] Decanus till Roskilde Do[mkirke] Anno 1578«. De øvrige Stolestader stammer fra 1888.

Præstestol (Fig. 10) i Korets Nordøsthjørne fra 1632. De to Gavle, der flankerer Døren mod Vest, har doriske Pilastre og i Frisen derover Slyngornamenter i Fladsnit, hvori Skjolde med indskaaret 1) H K I S [Hr. Knud Jespersen, Sognepræst 1629—35]; 2) Aarstallet 1632. Topstykkerne har Gavlportaler med Englehoved foran en Halvroset og kronet af tre Topspir-Postamenter. Den tredje Gavle er glat og har i Topstykket stiliseret Planteornamentik i Stedet for Englehovedet. Dørfyldingen og Forsidens to Fyldinger er ensartede med barokt Bueslag, dækket af flade, kassetteagtige Ornamenter, og

De 25 Gavle har halvrund Afslutning med fordybet Rundbuefelt, hvori varierende, reliefskaarne Ung-Renaissancemotiver, derunder et Indskriftfelt med reliefskaarne Renaissanceversaler og herunder atter til Bænkehøjde et firsidet Felt ligeledes med afvekslende Ung-Renaissancemotiver. Høyen nævner (1832), at der mellem Planteziratene var et Svin, som blæste paa Sækkepibe. Nordsidens Ind-

Pilastre opløst i Barokornamentik. Forsidens Fyldinger deles og flankeres af tre, nedadtil afsmalende og forneden spaltede Pilastre dækkede af Skiveornamenter. Paa Oversiden af Forsidens Kronliste er skaaret med Versaler: »Anno 1651 blef H Christen Jensen Farsø kaldit til Sogne Prest til disse Sogner«. Stolen, som svarer nøje til Stoledørene i Krummerup (S. 984), er egetræsodret med Spor af rød Maling.

Degnestol (Fig. 9) i Korets Sydøsthjørne (tidligere Præstestol) fra 1564. Forsiden har tre firkantede Fyldinger med Foldeværk og foroven i et Frisefelt en nu ufuldstændig Indskrift med Reliefversaler: »Aar 1564 bleff Her Mogens Jensen prestvidt til [disse Sogne]«. Den frie Gavl har i et halvrundt fordybet Buefelt to reliefskaarne Dyr (Hunde?), siddende paa Bagbenene overfor hinanden og hver med en oprejst Bladstængel i Munden. Paa den dækkede Gavl en stiliseret Plante, der foroven ender i et vinget Menneskehoved. Egetræsodret med Spor af rød Maling.

Indskrifttavle (Fig. 12), af Træ, 122 × 75 cm, fra o. 1725, ifølge Præsteindberetningen 1755 »opsat af Oberkammerherren« [Carl Adolf v. Plessen]. Rammeværket har Blomster og store fligede Blade, paa Siderne Overflødheshorn og foroven Muslingeskal. Moderne opmalet Tværskrift med Guldfraktur paa Sort:

At bygge paa Guds Huus og fly paa Templens Muure,
det fordrede min Pligt, deri vil jeg fremture
Saalenge Kircker, Grund og Godser mig tilhør,
Hvor Gud een Helligheds Forsamling have bør,
Dend Omhu er det dog, jeg beder, de vil pleye,
Som eengang effter mig skal disse Kircker eye,
At *Zions* Muure ey skal sønderrevet staa,
Da de maa vente sig, hvad der vil følge paa,
Opbygger *Zion* da, I Præster, Gud til Ære,
I Engler, som Guds Lov for Folket har at lære,
Opbygger paa dend Grund, som *Pavlus* haver sagt,
At Hand paa Jesu har som Hiørnesteenen lagt,
I, som tilhøre skal, Gud Eder saa formeere,
I Tal og Naadens Deel, at der maa Ingen fleere,
Uomvendt kom(m)e fra, mens hver ved Lovens Tugt,
Omfafne *Christum* i sin Troe og Troens Frugt,
Saa bliver Kircken bygt paa rette *Fundamenter*,
Saa samler dend sin Skat, og beste *Ornamenter*,
Naar hver Tilhørere Guds egen Tempel er,
Og et Jerusalem udi sit Hierte bær.

M. M. 1906

Fig. 12. Fuglebjerg. Indskrifttavle (S. 993).

Klokker. 1) 1593. Versaler under Ornamentbælte med Vaser og Engle: »Dum trahor audite voco vos ad gaudia vitæ. Mattias Benninck me fecit Anno 1593« (»Hører, naar jeg trækkes; jeg kalder Eder til Livets Glæder. Mattias Benninck gjorde mig Aar 1593«). Tvm. 92 cm.

2) 1650. Versaler i to Linjer over et Ornamentbælte af nedadvendte Enkeltblade: »Den 30 November gof Erih (!) Herlofsen til Fvlebere Gaard denne Kloche til Fule Bere Kirrche E H C V D, Anno 1650«. Tvm. 47 cm.

Gravsten. Herluf Eriksøn (død før 1642) og Johanne Andersdatter, hvis Vaaben med Bogstaverne HE IAD ses midt paa Stenen i et fremtrædende, af to Søjler flankeret Felt. Helt udslidt Indskrift. I Hjørnerne Evangelisterne med deres Symboler i Cirkelfelter, derimellem foroven et firsidet Indskriftfelt med Reliefversaler: Job. XIX. Rød Kalksten 257 × 156 cm. Laa (1755) over en aaben Begravelse i Kirkegulvet; nu anbragt ved Taarnrummets Nordvæg.

†*Gravsten.* Med ulæselige Rester af fordybet Tværskrift; forneden en Cirkel og en Kalk eller et Timeglas. Vistnok fra Renaissancetiden. Granit, 100 × 51—35 cm. Stod 1913 ved Vaabenhuset (sml. Fig. 4).

KILDER OG HENVISNINGER

Regnskaber 1700—21 (div. Aar) (RA). — Kaldsbøger, se Hovedsognet. — Øster Flakkebjerg Herredsbog 1647 (LA). — Præsteindberetninger 1755 (NM), 1759 (LA). — Museumsindberetninger af I. Hertzsprung og J. R. Løffler 1895, C. M. Smidt og Poul Nørlund 1913. Revideret af P. N. og V. H. 1930.

Høyens Notebog XII. 1832. S. 33 (NM).

¹ S. R. D. VII, 118. ² Repertorium 5508. ³ Af Maleren Ole Søndergaard. ⁴ Naar Præsten i Indberetningen 1755 skriver, at »Hr. Ober-Cammerherre von Plessen som Patron 1725 har ladet af ny forfærdige een stor Altertafle, af ny Bildhuggerarbejd med Fløye over alt illumineret med Guld og diverse Coleurer etc.«, maa dette bero paa en Misforstaaelse af det malede Aarstal 1725, der efter Tavlen Stil kun kan hen-vise til en Staffering. Ogsaa Fonten — som er romansk — skal efter Præstens Udsagn være »af Hr. Ober-Cammerherren bekostet (!) og med Marmorfarve anstrøgen«.

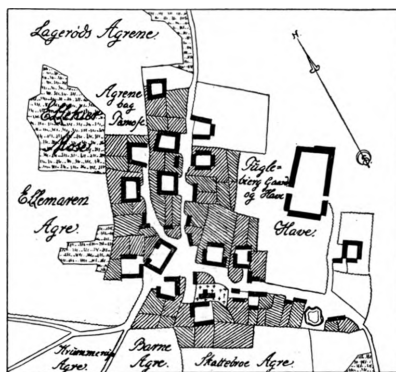

Fig. 13. Fuglebjerg 1793.